

Л. О. Шкварчук

ФІНАНСОВИЙ РИНОК

Навчальний посібник

ЗНАННЯ

Л. О. Шкварчук

Фінансовий ринок

Навчальний посібник

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України*

**Київ
"ЗНАННЯ"
2013**

УДК 336.11(075.8)
ББК 65.261-21я73
Ш 66

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(лист №1/11 8518 від 20 травня 2013р.)*

Рецензенти:

В.І. Міщенко — Доктор економічних наук, професор, директор
Центру наукових досліджень НБУ;

Л.О. Костирко — доктор економічних наук, професор, завідувач
кафедри фінансів Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля;

І. В. Алексєєв — доктор економічних наук, професор, завідувач ка-
федри фінансів Національного університету "Львівська політехніка"

Шкварчук Л. О.

Ш 66 Фінансовий ринок : навч. посіб. / Л. О. Шкварчук. — К. :
Знання, 2013. — 882 С.

ISBN 978-617-07-0095-7

У посібнику досліджено основні параметри формування та функціонування фінансового ринку. Розглянуто теоретичні концепції та практичні підходи до організації обігу фінансових інструментів. Значна увага зосереджена на розкритті сутності здійснення операцій на кредитному, валютному та фондовому сегментах фінансового ринку. Визначено особливості організації діяльності суб'єктів фінансового ринку, вимоги вітчизняного та зарубіжного законодавства до емітентів, інвесторів та фінансових посередників.

Для студентів вищих закладів освіти, аспірантів, викладачів, науковців, спеціалістів фінансового ринку.

УДК 336.11(075.8)
ББК 65.261-21я73

ISBN 978-617-07-0095-7

© Л. О. Шкварчук, 2013
© Видавництво "Знання",
оформлення, 2013

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	9
Частина I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ	11
Глава 1. ФІНАНСОВИЙ РИНОК: СУТНІСТЬ, ФУНКЦІЇ ТА РОЛЬ В ЕКОНОМІЦІ	11
1.1. Сутність фінансового ринку.....	11
1.2. Сегментація фінансового ринку.....	12
1.3. Функції фінансового ринку.....	13
1.4. Суб'єкти фінансового ринку.....	13
1.5. Моделі фінансового ринку.....	15
Запитання та завдання для самоконтролю.....	17
Тести.....	17
Глава 2. РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ	19
2.1. Сутність, мета та завдання регулювання фінансового ринку.....	19
2.2. Моделі регулювання фінансового ринку.....	21
2.3. Державне регулювання фінансового ринку.....	22
2.4. Методи державного регулювання фінансового ринку..	25
2.5. Саморегульвні організації на фінансовому ринку.....	28
Запитання та завдання для самоконтролю.....	31
Тести.....	32
Глава 3. ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ.....	34
3.1. Суть і види фінансових інструментів.....	34
3.2. Характеристики фінансових інструментів.....	38
3.3. Оцінювання фінансових інструментів.....	40
Запитання та завдання для самоконтролю.....	46
Тести.....	47
Глава 4. ОСНОВИ ПОРТФЕЛЬНОЇ ТЕОРІЇ.....	49
4.1. Сутність портфеля фінансових інструментів.....	49
4.2. Еволюція сучасної портфельної теорії.....	51

4.3. Оцінювання характеристик портфеля	53
4.4. Модель оцінки капітальних активів У. Шарпа	58
4.5. Модель арбітражного ціноутворення С. Росса	59
4.6. Теорія рефлексивності Дж. Сороса	61
Запитання та завдання для самоконтролю	62
Тести	63
Частина II. КРЕДИТНИЙ РИНОК	65
Глава 5. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ НА КРЕДИТНОМУ РИНКУ	65
5.1. Сутність кредитного ринку	65
5.2. Суб'єкти кредитного ринку	68
5.2.1. Банківські установи на кредитному ринку	68
5.2.2. Кредитні спілки як установи парабанківської системи	69
5.2.3. Ломбардна діяльність на кредитному ринку	73
5.2.4. Пенсійні фонди	78
5.2.5. Фінансові компанії	84
5.2.6. Юридичні особи публічного права та інші суб'єкти кредитного ринку	89
Запитання та завдання для самоконтролю	91
Тести	91
Глава 6. ІНСТРУМЕНТИ КРЕДИТНОГО РИНКУ	94
6.1. Кредитні гроші	94
6.1.1. Загальна характеристика кредитних грошей	94
6.1.2. Банкноти	94
6.1.3. Чеки як інструмент кредитного ринку	96
6.1.4. Векселі	99
6.1.5. Електронні гроші	104
6.1.6. Інші види кредитних грошей	107
6.2. Цінні папери кредитного ринку	108
6.2.1. Ощадні (депозитні) сертифікати: загальна характеристика та властивості	108
6.2.2. Депозитні сертифікати НБУ	113
6.2.3. Іпотечні сертифікати	115
6.2.4. Сертифікати фонду операцій з нерухомістю	121
6.2.5. Заставні	124
Запитання та завдання для самоконтролю	125
Тести	126
Частина III. ВАЛЮТНИЙ РИНОК	128
Глава 7. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ НА ВАЛЮТНОМУ РИНКУ	128

7.1. Сутність валютного ринку	128
7.2. Валютні цінності'	130
7.3. Валютне котирування	132
7.4. Учасники валютних ринків	135
7.5. Ліцензування валютних операцій	141
7.6. Валютний контроль	144
Запитання та завдання для самоконтролю	145
Тести	145
Глава 8. ВАЛЮТНІ ОПЕРАЦІЇ	148
8.1. Загальна характеристика та види валютних операцій	148
8.2. Валютні операції з негайною поставкою	150
8.3. Форвардні валютні операції	151
8.4. Ф'ючерсні валютні операції	153
8.5. Валютні свопи	154
8.6. Формування цін у строкових контрактах	155
8.7. Операції з банківськими металами	156
Запитання та завдання для самоконтролю	164
Тести	164
Частина IV. ФОНДОВИЙ РИНОК	167
Глава 9. ОРГАНІЗАЦІЯ ФОНДОВОГО РИНКУ	167
9.1. Сутність та структура фондового ринку	167
9.2. Біржовий ринок	171
9.3. Біржові угоди	180
9.4. Котирування цінних паперів	185
9.5. Позабіржовий ринок	192
Запитання та завдання для самоконтролю	195
Тести	196
Глава 10. ПАЙОВІ ЦІННІ ПАПЕРИ	198
10.1. Акції як основний вид пайових цінних паперів	198
10.1.1. Сутність та види акцій	198
10.1.2. Права власників простих акцій	201
10.1.3. Види цін на акції	203
10.1.4. Доходи акціонерів	204
10.1.5. Оцінювання простих акцій	205
10.1.6. Привілейовані акції	210
10.2. Депозитарні розписки	212
10.2.1. Сутність депозитарних розписок	212
10.2.2. Учасники розміщення депозитарних розписок	217
10.3. Інвестиційні сертифікати	219

Запитання та завдання для самоконтролю	221
Тести	221
Глава 11. БОРГОВІ ЦІННІ ПАПЕРИ	224
11.1. Облігація як основний вид боргових цінних паперів	224
11.1.1. Сутність та характеристики облігацій	224
11.1.2. Основні види облігацій	226
11.1.3. Ціни на облігації	229
11.1.4. Дохідність облігацій	230
11.1.5. Конвертовані облігації	233
11.1.6. Операції з облігаціями	234
11.2. Державні облігації	235
11.3. Облігації місцевих позик	240
11.4. Єврооблігації	242
11.5. Казначейські зобов'язання	245
Запитання та завдання для самоконтролю	249
Тести	250
Глава 12. ПОХІДНІ ЦІННІ ПАПЕРИ	252
12.1. Форвардні контракти	252
12.2. Ф'ючерсні контракти	256
12.2.1. Сутність ф'ючерсного контракту	256
12.2.2. Механізм укладення ф'ючерсних контрактів	259
12.3. Опціони	260
12.3.1. Сутність опціонів	260
12.3.2. Дохідність опціонів	264
Запитання та завдання для самоконтролю	265
Тести	265
Глава 13. УЧАСНИКИ ФОНДОВОГО РИНКУ	268
13.1. Загальна характеристика та класифікація учасників фондового ринку	268
13.2. Інвестори на фондовому ринку	271
13.2.1. Характеристика інвесторів, їх типи та види	271
13.2.2. Інститути спільного інвестування як основний вид інституційних інвесторів на фондовому ринку	274
13.3. Професійні учасники фондового ринку	280
13.3.1. Брокери на фондовому ринку	280
13.3.2. Дилери на фондовому ринку	284
13.3.3. Андеррайтери	288
13.3.4. Вимоги до фінансового стану торговців цінними паперами	291

13.3.5. Компанії з управління активами	296
Запитання та завдання для самоконтролю	301
Тести	302
Глава 14. ІНФРАСТРУКТУРНІ УЧАСНИКИ ФОНДОВОГО РИНКУ	304
14.1. Організація та функціонування депозитарних установ	304
14.2. Національний депозитарій України	310
14.3. Розрахунково-клірингова діяльність депозитаріїв	312
Запитання та завдання для самоконтролю	317
Тести	318
Глава 15. ФОНДОВІ ІНДЕКСИ ТА РЕЙТИНГИ	320
15.1. Індексна оцінка фондового ринку	320
15.2. Фондові індекси деяких ринків	326
15.2.1. Індеси фондового ринку США	326
15.2.2. Індеси фондового ринку Великої Британії	329
15.2.3. Індеси фондового ринку Німеччини	331
15.2.4. Індеси фондового ринку Японії	332
15.2.5. Індеси фондового ринку Франції	333
15.2.6. Індекс фондового ринку Росії	334
15.2.7. Індекс фондового ринку України	334
15.3. Рейтингова оцінка цінних паперів	338
15.3.1. Сутність рейтингової оцінки цінних паперів	338
15.3.2. Міжнародні рейтингові агентства	340
15.3.3. Рейтинг цінних паперів в Україні	343
Запитання та завдання для самоконтролю	347
Тести	347
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	350
ДОДАТКИ	356
Додаток 1. Таблиця. Характеристики саморегульвних організацій на фінансовому ринку України	356
Додаток 2. Вимоги до форми заставної	358
Додаток 3. Таблиця. Тарифи на основні та додаткові послуги ПрАТ "Фондова біржа ПФТС"	360
Додаток 4. Таблиця 4.1. Мінімальні вимоги до цінних паперів I рівня лістингу	362
Таблиця 4.2. Мінімальні вимоги до цінних паперів II рівня лістингу	363
Додаток 5. Тарифи брокера на фондовій біржі ММВБ (Московська міжбанківська валютна біржа)	365

Додаток 6. Таблиця. Перелік і тарифи операцій (послуг), що надаються зберігачам НБУ як депозитарієм державних цінних паперів.....	367
Додаток 7. Таблиця 7.1. Перелік та вартість послуг (тарифи), що надаються НДУ емітентам.....	368
Таблиця 7.2. Перелік та вартість послуг (тарифи), що надаються НДУ зберігачам.....	372
Додаток 8. Таблиця. Міжнародна рейтингова шкала (за рей- тинговими агентствами).....	377
Додаток 9. Таблиця. Національна шкала кредитного рейтингу.....	380
ВІДПОВІДІ ДО ТЕСТІВ.....	382